

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

IMMANUEL KANT

ΚΡΙΤΙΚΗ
ΤΟΥ
ΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ
Γ. Δ. ΣΚΟΥΡΤΣΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΔΟΥ

ΧΑΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ 9 - ΑΘΗΝΑ 1944

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

IMMANUEL KANT

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΤΟΥ

ΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ

Γ. Δ. ΣΚΟΥΡΤΣΗΣ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ Κ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΔΗ
ΧΑΡ. ΤΡΙΚΟΥΤΗ 9 & ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΑ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

Στὸν ἀναγκαστικὰ λιγόλογο τοῦτο πρόλογο δὲν ἔχω βέβαια τὴν ἀξίωση νὰ τονίσω τὴν ἀξία καὶ τὴ σημασία τῆς Καντιανῆς φιλοσοφίας, πού θὰ πρέπει γενικὰ νὰ εἶναι γνωστὴ σὲ κεῖνον πού θὰ θελήσῃ νὰ μελετήσῃ τὸ ἔργο αὐτό, τῆ σειγμῇ ἄλλωστε πού ὑπάρχουν ἀφθονα σχετικά ἄρθρα στὰ λεξικά καὶ τὰ ἐγχειρίδια τῆς φιλοσοφίας. Ἐπιδιώκω μονάχα νὰ δώσω στὸν ἀναγνώστη μερικές πληροφορίες, πού τις νομίζω ἀπαραίτητες γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ ἔργου.

Ἡ κριτικὴ τοῦ πρακτικοῦ λόγου εἶναι τὸ δεύτερο κατὰ σειρά ἀπὸ τὰ τρία βασικά κριτικά ἔργα τοῦ Κάντ καὶ πρωτοδημοσιεύτηκε τὸ 1788. Τὰ ἄλλα δύο εἶναι ἡ «Κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου» (Kritik der reinen Vernunft, 1781) καὶ ἡ «Κριτικὴ τῆς δύναμης τῆς κρίσης» (Kritik der Urteilskraft, 1790). Ἀπὸ τὰ σχετικά μὲ τὴν ἠθικὴ ἔργα τοῦ Κάντ, ἡ κριτικὴ τοῦ πρακτικοῦ λόγου προϋποθέτει τὴ «Θεμελίωση τῆς μεταφυσικῆς τῶν ἠθῶν» (Grundlegung zur Metaphysik der Sitten, 1785), πού μετατοπίζει τὴν ἠθικὴ ἀρχὴ ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώση στὴ φιλοσοφικὴ καὶ μεταφυσικὴ γνώση καὶ ἀνοίγει τὸ δρόμο στὴν παρούσα Κριτικὴ. Χρειάζεται ἀκόμα νὰ σημειωθῇ, πὼς ἡ κριτικὴ τοῦ πρακτικοῦ λόγου δὲν γράφτηκε ἀπλῶς καὶ μόνο γιὰ νὰ δώσῃ μιὰ παρηγοριὰ στὸν κόσμον, πού ἔβλεπε τις θρησκευτικὲς του πεποιθήσεις νὰ κλονίζονται ἀπὸ τις ὀρθολογιστικὲς θεωρίες τῆς Κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου, ὅπως ὑποστηρίζεται ἀπὸ μερικούς, ἀλλὰ ἀντιπροσωπεύει τις βαθύτερες πεποιθήσεις τοῦ Κάντ, πού

ἀπὸ τὸ 1766 στὸ ἔργο του «Ὁνειρα δράματιστοῦ» (Traume eines geistersehers), διαδηλώνει τὴ βεβαιότητά του γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς βούλησης, τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, πὺν τὶς βασιζει, ἀνεξάρτητα ἀπὸ κάθε θεωρητικὴ παρατήρηση, στὴν ἀναμφισβήτητη ὑπαρξὴ τοῦ ἠθικοῦ νόμου.

Σχετικὰ μὲ τὴ γλῶσσα τῆς μετάφρασης, ἀκολούθησα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἀτομικὲς μου ἀντιλήψεις, τὴ γλῶσσα τῆς λαϊκῆς ἔκφρασης κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Κάντ πὺν τὸ ἔργο τοῦτο, ἀντίθετα πρὸς τὴ γλῶσσα πὺν μεταχειρίστηκε στ' ἄλλα του ἔργα, τὸ γράψε στὴ λαϊκὴ γερμανικὴ γλῶσσα τῆς ἐποχῆς του, μιὰ καὶ, ὅπως ἔλεγε, τὸ ἔργο τοῦτο τὸ προώρισε γιὰ τὸ λαὸ καὶ ὄχι γιὰ τοὺς λογίους. Πάντως ὅμως μένουν μερικοὶ φιλοσοφικοὶ ὄροι, πὺν δὲν μπόρεσα νὰ τοὺς ἀποφύγω, δυσκολονόητοι γιὰ ὅποιον ἔρχεται πρώτη φορὰ σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ φιλοσοφικὸ ἔργο τοῦ Κάντ, καὶ πὺν θὰ προσπαθῆσω ἐδῶ μὲ λίγα λόγια νὰ δώσω τὴ σημασία τους. Καὶ πρῶτα—πρῶτα κλασσικὴ εἶναι ἡ διάκριση τοῦ Κάντ μεταξὺ φαινομενικῆς καὶ νοητῆς πραγματικότητος καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ διάκριση ἔχουμε καὶ τὴ διάκριση ἀνάμεσα στὸ φαινόμενο, πὺν σημαίνει τὸ ἀντικείμενο κατὰ τὴν ὑποκειμενικὴ μας ἀντίληψη πὺν βασιζειται στὶς αἰσθήσεις, καὶ τὸ νοούμενο ἢ πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ (Ding an sich), τὸ ἴδιο δηλ. τὸ ἀντικείμενο, ὅπως ὑπάρχει στὴν ἀπρόσιτη ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις μας ἀντικειμενικὴ πραγματικότητά. Μεταχειρίζεται ἐπίσης συχνὰ ὁ Κάντ τὸν ὄρο ὑπερβατικὴ γνῶση (φιλοσοφία, ἢ μέθοδος κλπ.), ἐννοώντας τὴ γνῶση ἐκείνη πὺν ὑπερβαίνει τὰ ἀντικείμενα, δὲν ἀσχολεῖται μ' αὐτὰ τὰ ἴδια, ἀλλὰ μὲ τὴ δυνατότητα πὺν κατέχουν νὰ γνωσθοῦν ἀπὸ τὸ ὑποκείμενο καὶ μὲ τὰ ὄρια αὐτῆς τῆς δυνατότητας. Θὰ δοῦμε ἀκόμη πῶς, στὴν Καντιανὴ φιλοσοφία γενικὰ, γίνεται χρῆση τῶν κατηγοριῶν (ἔτσι ὀνομάζει ὁ Κάντ στὴν Κριτικὴ τοῦ καθαρῦ λόγου τὶς καθαρὲς ἔννοιες πὺν ὑπάρχουν a priori στὴ νόηση καὶ χρησιμεύουν γιὰ βάση τῆς σύνδεσης ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου σὲ μιὰ συνθετικὴ ἐκ τῶν προτέρων κρίση ὅπως π.χ. στὶς γενικὲς κρίσεις—ὄλα τὰ Π εἶναι Ε—ἢ σύνδεση γίνεται μὲ τὴν κατηγορίαν τῆς ἐνότητος, στὶς πρῶ-

β λ η μ α τ ι κ έ ς κ ρ ί σ ε ι ς—τὸ Π ἴσως εἶναι Ε—ὑπάρχει ἢ κ α τ η γ ο ρ ί α τ ῆ ς δ υ ν α τ ό τ η τ α ς), ἐδῶ ὅμως, ὅπως θὰ δοῦμε, ἡ χρησιμοποίηση τῶν κατηγοριῶν εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη, ποὺ γίνεται στὴ Κριτικὴ τοῦ καθαρῶ ἴσους. Χαρακτηριστικὴ γιὰ τὸν κυρίως ὀρθολογιστικὸ χαρακτήρα τῶν πεποιθήσεων τοῦ Κάντ εἶναι ἡ προσπάθειά του ν' ἀποδείξει, πὼς κάθε θεμελιακὴ τοῦ συστήματός του ἔννοια ἢ κρίση ὑπάρχει *a priori*, ὑπάρχει δηλ. μέσα στὸ λογικὸ μας ἔκ τ ῶ ν π ρ ο τ έ ρ ω ν καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ κάθε ἐμπειρικὸ στοιχεῖο, ἀντίθετα πρὸς τὶς ἐκ τῶν ὑστέρων (*a posteriori*), κρίσεις καὶ ἔννοιες.

Θὰ εἶχα τέλος νὰ παρατηρήσω, πὼς κάθε σελίδα τοῦ βιβλίου τούτου προϋποθέτει τὴν ὀλοκληρωτικὴ κατανόηση τῆς προηγουμένης ὕλης, τὸ ἴδιο ὅπως καὶ στὴ Γεωμετρία. Ἡ ἀπόλαυση ὅμως, ποὺ μᾶς δίνει ἡ παρακολούθηση τῆς σκέψης τοῦ Κάντ, εἶναι ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες πνευματικὲς χαρὲς, ὥστε ἀξίζει βέβαια τὸν κόπο τῆς προσεκτικῆς μελέτης του.

Ἀθήνα Μάρτης 1944

ΓΕΩΡΓ. Δ. ΣΚΟΥΡΤΣΗΣ

Δικηγόρος